

OILA BYUDJETI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA AYOLLARNING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

ODINAYEVA SITORA

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti o'qituvchisi

sitora.alisherovna07@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda oila byudjeti barqarorligini ta'minlashda ayollarning moliyaviy savodxonligini oshirish yo'llari tadqiq etilgan. Xalqaro so'rovlar ma'lumotlari tahlili asosida O'zbekistonda moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyati kengaygani, biroq moliyaviy bilim darajasi minimal mezondan past ekani ko'rsatilgan. Savodxonlikni baholash mezonlari, oila byudjeti barqarorligining o'lchanadigan ko'rsatkichlari hamda raqamli va ta'limiy yo'nalishlarga doir takliflar ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy savodxonlik, oila byudjeti, ayollar, moliyaviy bilim, jamg'arma, zaxira mablag', moliyaviy chidamlilik, moliyaviy inklyuziya.

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ ЖЕНЩИН ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ СЕМЕЙНОГО БЮДЖЕТА

ОДИНАЕВА СИТОРА

*Преподаватель, Ташкентский международный химико-
технологический университет*

sitora.alisherovna07@gmail.com

Аннотация. В статье рассматриваются пути повышения финансовой грамотности женщин с целью обеспечения стабильности семейного бюджета. На основе анализа данных международных исследований показано, что, несмотря на расширение доступа к финансовым услугам в

Узбекистане, уровень финансовых знаний остается ниже минимального порога. Научно обоснованы критерии оценки грамотности, измеримые показатели стабильности семейного бюджета, а также предложения по реализации цифровых и образовательных инициатив.

Ключевые слова: финансовая грамотность, семейный бюджет, женщины, финансовые знания, сбережения, резервные фонды, финансовая устойчивость, финансовая инклюзивность.

WAYS TO ENHANCE WOMEN'S FINANCIAL LITERACY TO ENSURE FAMILY BUDGET STABILITY

ODINAYEVA SITORA

Lecturer, Tashkent International University of Chemistry

sitora.alisherovna07@gmail.com

Abstract. This paper examines ways to enhance women's financial literacy in order to ensure the stability of the family budget. Based on an analysis of data from international surveys, it is shown that while access to financial services in Uzbekistan has expanded, the level of financial knowledge remains below the minimum threshold. Criteria for assessing literacy, measurable indicators of family budget stability, and proposals regarding digital and educational initiatives are scientifically substantiated.

Keywords: financial literacy, family budget, women, financial knowledge, savings, reserve funds, financial resilience, financial inclusion.

KIRISH

Oila byudjetining barqarorligi daromad va xarajatlar o'rtasidagi muvozanat, kutilmagan xarajatlarga tayyorlik hamda jamg'arma shakllantirish imkoniyati bilan belgilanadi. Sparkassenstiftung vakilining ta'kidlashicha, O'zbekistonda kundalik xarajatlar va oila byudjeti masalalari asosan ayollar

zimmasida [Sparkassenstiftung 2016]. Shu sababli ayollarning moliyaviy savodxonligi oila farovonligini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Jahon banki Global Findex 2025 ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda O'zbekistonda hisob raqamiga ega ayollar ulushi 61 foizni, erkaklar ulushi esa 59 foizni tashkil etgan [GFRID 2025], ya'ni moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatida ayollar orqada qolmayapti.

Biroq xizmatlardan foydalanish imkoniyatining kengayishi moliyaviy bilimning yetarliligini kafolatlamaydi. OECD ning 2021-yildagi so'roviga ko'ra, O'zbekistonda moliyaviy xulq-atvor ko'rsatkichi 100 balldan 68,4 ni tashkil etib, MDH davlatlari orasida eng yuqori natija bo'lgan, moliyaviy bilim ko'rsatkichi esa 51,3 ballda qolgan [OECD 2021: 19]. Kattalarning 80 foizi byudjet yuritishini, 89 foizi faol jamg'arishini bildirgan [O'sha yerda: 35], ammo bilim bo'yicha minimal mezonga (7 balldan kamida 5) taxminan 31 foizi yetgan [O'sha yerda: 22], 30 foizi esa so'nggi 12 oyda moliyaviy taqchillikka duch kelgan [O'sha yerda: 39]. Shuningdek, MDH bo'yicha erkaklar moliyaviy savodxonlikning barcha o'lchovlarida ayollardan yuqori natija ko'rsatgan, ayollar esa moliyaviy bilim bo'yicha statistik jihatdan sezilarli orqada qoluvchi guruh sifatida qayd etilgan [O'sha yerda: 11]. Demak, amaliy xulq-atvor bilan bilim o'rtasida qarama-qarshilik mavjud, ayollar bilimini oila byudjeti barqarorligi bilan bog'lab baholash mexanizmini ishlab chiqish esa zarur.

Tadqiqotning maqsadi – ayollarning moliyaviy savodxonligini oshirish orqali oila byudjeti barqarorligini ta'minlash yo'llarini asoslash hamda ularni baholashning o'lchanadigan ko'rsatkichlarini ishlab chiqishdan iborat. Maqsadga erishish uchun OECD va Jahon banki so'rovlarining ikkilamchi ma'lumotlari tahlil qilindi hamda ayollar bilimini oshirishga yo'naltirilgan takliflar shakllantirildi. Tadqiqot natijalari quyidagilardan iborat.

Birinchidan, ayollar moliyaviy savodxonligini baholash mezonlari asoslandi: bilim bo'yicha 7 balldan kamida 5 ball, xulq-atvor bo'yicha 9 balldan

kamida 6 ball [OECD 2021: 22, 25]. Hozirgi holatda bu mezonlarga bilim bo'yicha kattalarning taxminan 31 foizi, xulq-atvor bo'yicha 70,5 foizi yetgan, ya'ni ular o'rtasidagi farq taxminan 39,5 punktni tashkil etadi [OECD 2021: 22, 25]. Aynan shu farqni qisqartirish ayollar moliyaviy savodxonligini oshirishning asosiy yo'nalishi etib belgilandi. Ayollar uchun bazaviy daraja jins bo'yicha ajratilgan alohida so'rovda aniqlanishi lozim.

Ikkinchidan, oila byudjeti barqarorligi uchun ikki o'lchanadigan mezon taklif etildi: daromadning kamida 20 foizini jamg'arma va qarzlarini so'ndirishga yo'naltirish («50/30/20» qoidasiga ko'ra daromadning 50 foizi zaruriy, 30 foizi ixtiyoriy xarajatlarga sarflanadi) [E.Warren, A.Tyagi 2005] hamda daromad yo'qolganda zaruriy xarajatlarni kamida 3 oy qoplaydigan zaxira mablag' shakllantirish. Zaxira miqdori (3 oy) muallif tomonidan taklif etilgan maqsadli ko'rsatkich bo'lib, uni amaliy sinovdan o'tkazish zarur. Monitoring ko'rsatkichi sifatida moliyaviy taqchillikka duch kelgan oilalar ulushi (hozirda 30 foiz [OECD 2021: 39]) olinishi tavsiya etildi.

Uchinchidan, ayollar uchun byudjet ko'nikmalarini raqamli kanallar orqali o'rgatish asoslandi. Hisob raqamiga egalikda ayollar ulushi 61 foizga yetgani [GFRID 2025] e'tiborni xizmatlarga kirishdan bilimni oshirishga qaratish imkonini beradi. Markaziy bankning Finlit.uz platformasi 2020-yildan buyon faoliyat yuritib, so'nggi yillarda 73 ta loyiha doirasida aholining moliyaviy bilim va ko'nikmalarini oshirib kelmoqda [O'zbekiston Markaziy banki 2025]. Shu platformada oila byudjeti moduli, ya'ni xarajat toifalari, jamg'arma maqsadi va zaxira mablag' kalkulyatorini joriy etish taklif qilinadi.

To'rtinchidan, ayollarga yo'naltirilgan amaliy mashg'ulotlarni ayollar maslahat markazlari orqali tashkil etish va natijani yiliga bir marta kuzatish taklif etildi. Sparkassenstiftung loyihalarida bu markazlar rahbarlarining faol ishtiroki muvaffaqiyat omillaridan biri sifatida qayd etilgan [Sparkassenstiftung 2016]. Monitoring to'rt ko'rsatkich bo'yicha jins kesimida olib borilishi lozim: bilim

mezoniga yetgan ayollar ulushi, byudjet yurituvchi oilalar ulushi, zaxira mablag'iga ega oilalar ulushi va moliyaviy taqchillikka duch kelgan oilalar ulushi.

XULOSA

O'zbekistonda ayollarning moliyaviy savodxonligini oshirishda asosiy e'tibor moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini kengaytirishdan moliyaviy bilimni chuqurlashtirishga o'tishi lozim. Hisob raqamiga egalikda ayollar ulushi (61 foiz) erkaklar ko'rsatkichidan (59 foiz) yuqori bo'lsa-da [GFRID 2025], kattalarning taxminan 31 foizigina bilim bo'yicha minimal mezonga yetgan [OECD 2021: 22]. Tadqiqot o'z oldiga qo'ygan maqsadga erishdi: baholash mezonlari, oila byudjeti barqarorligining o'lchanadigan ko'rsatkichlari hamda raqamli va ta'limiy yo'nalishlar asoslandi.

Olingan natijalar xalqaro so'rovlarning ikkilamchi ma'lumotlariga tayanadi, shu sababli ularni ayollar o'rtasida jins bo'yicha ajratilgan alohida so'rov orqali tasdiqlash keyingi tadqiqotning vazifasi hisoblanadi. Taklif etilgan ko'rsatkichlarni joriy etish oila byudjetining kutilmagan xarajatlarga chidamliligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. GFRID. Uzbekistan's Financial Inclusion at a Glance (Global Findex 2025). – URL: <https://gfrid.org/publications/uzbekistans-financial-inclusion-at-a-glance-global-findex-2025/>
2. OECD. Financial Literacy Levels in the Commonwealth of Independent States in 2021. – Paris: OECD, 2021. URL: https://www.oecd.org/en/publications/financial-literacy-levels-in-the-commonwealth-of-independent-states_394dbe88-en.html

3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Markaziy bankning moliyaviy savodxonlik bo'yicha axborot-ta'lim loyihasi Finlit.uz – 5 yoshda. – 2025-yil 7-avgust. – URL: https://cbu.uz/uz/press_center/news/2690680/

4. Sparkassenstiftung. Promoting women in Uzbekistan: Driving force of sustainable social development. – Bonn, 2016. – URL: <https://www.sparkassenstiftung.de/en/media/news/detail/promoting-women-in-uzbekistan-driving-force-of-sustainable-social-development-sparkassenstiftung-attends-round-table-discussion-190>

5. Warren E., Tyagi A.W. All Your Worth: The Ultimate Lifetime Money Plan. – New York: Free Press, 2005.